

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM ANH NGUYỄN

**BƯỚC ĐẦU TÌM HIỂU NGHỆ THUẬT SÁNG TẠO
TRONG NGÔN TỪ CỦA NHÀ BÁO PHAN KHÔI**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ HỌC

THÁI NGUYÊN, NĂM 2013

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM ANH NGUYỄN

**BƯỚC ĐẦU TÌM HIỂU NGHỆ THUẬT SÁNG TẠO
TRONG NGÔN TỪ CỦA NHÀ BÁO PHAN KHÔI**

**CHUYÊN NGÀNH: NGÔN NGỮ VIỆT NAM
MÃ SỐ: 60220102**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TS HOÀNG CAO CƯƠNG

THÁI NGUYÊN, NĂM 2013

LỜI CẢM ƠN

Tác giả luận văn tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới TS. Hoàng Cao Cương đã tận tình giúp đỡ trong suốt quá trình thực hiện luận văn này.

Xin chân thành cảm ơn các Thầy/Cô giáo Khoa Ngữ văn, Khoa Sau Đại học – trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, các Thầy/Cô giáo Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển và Bách khoa thư Việt Nam đã tận tình giảng dạy và giúp tôi hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 10 năm 2013

Tác giả luận văn

Phạm Anh Nguyên

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả trong luận văn là trung thực và chưa từng ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

PHẠM ANH NGUYỄN

XÁC NHẬN CỦA KHOA

XÁC NHẬN CỦA GIÁO VIÊN HƯỚNG DẪN

MỤC LỤC

	Trang
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
2.1. Về tư liệu	2
2.2. Các công trình nghiên cứu	3
3. Phương pháp nghiên cứu	8
4. Đối tượng nghiên cứu	8
5. Các đóng góp chính kỳ vọng	8
6. Bố cục luận văn	9
Chương 1. CƠ SỞ LÝ THUYẾT	10
1.1. Giới thiệu Phan Khôi và thời ông sống	10
1.2. Các thành tựu chính của Phan Khôi trong lĩnh vực báo chí tân văn	13
1.3. Các khái niệm Ngôn ngữ học liên quan	17
1.3.1. Từ vựng học	17
1.3.1.1. Các thành phần từ vựng học tiếng Việt	17
1.3.1.2. Từ Hán – Việt	20
1.3.1.3. Điển cố	21
1.3.1.4. Thành ngữ	23
1.3.2. Cú pháp học	25
1.3.2.1. Cụm từ	25
1.3.2.2. Câu	26
1.3.3. Diễn ngôn	26
1.3.3.1. Câu trong diễn ngôn	26
1.3.3.2. Dụng học	28
1.3.3.3. Phân tích diễn ngôn	31
1.4. Khoa học thông tấn	35
1.4.1. Thể loại	35

1.4.2. Diễn ngôn chính trị - xã hội	36
1.4.3. Cấu trúc bài thông tấn	36
1.4.4. Sự khác biệt giữa tạp văn và khảo luận học thuật	40
1.5. Tiểu kết	42
Chương 2. ĐẶC ĐIỂM NGÔN TỪ CỦA PHAN KHÔI TRONG BÁO CHÍ	43
2.1. Dẫn nhập	43
2.2. Phân loại các bài báo của Phan Khôi	43
2.2.1. Tiêu chí phân loại	43
2.2.2. Kết quả phân loại	47
2.2.2.1. Tạp văn	48
2.2.2.2. Tranh luận	48
2.2.2.3. Khảo luận (nghiên cứu)	49
2.2.2.4. Bình luận	50
2.2.2.5. Các thể tài Thông tấn khác	50
2.2.3. Nhận xét	52
2.3. Các đặc điểm chính của ngôn ngữ báo chí Phan Khôi	53
2.3.1. Tạp văn	53
2.3.2. Khảo luận học thuật	56
2.3.3. Tranh luận và bút chiến	60
2.4. Tiểu kết	61
Chương 3. NHỮNG ĐÓNG GÓP CHÍNH VỀ NGHỆ THUẬT NGÔN TỪ CỦA PHAN KHÔI	63
3.1. Dẫn nhập	63
3.2. Cấu trúc văn bản độc đáo	63
3.3. Tiêu đề sáng tạo	67
3.3.1. Tiêu đề ngắn gọn	68
3.3.2. Con số trong tiêu đề	70
3.3.3. Tận dụng tục ngữ, thành ngữ	70

3.3.4. Tên riêng + đặc điểm tạo nên tiêu đề	71
3.3.5. Tiêu đề có cấu tạo bất thường, lặp chữ, chơi chữ	72
3.3.6. Từ trái nghĩa đứng cạnh nhau	72
3.4. Xử lý câu phi truyền thống	75
3.4.1. Độ dài câu và kiểu câu tùy thuộc lượng tin và ý đồ người viết	75
3.4.2. Nghệ thuật chơi chữ, lối nói ví von so sánh	78
3.4.3. Tính đa thanh	80
3.4.4. Thái độ với văn biên ngẫu	81
3.5. Bao dung với từ ngữ	84
3.5.1. Vốn từ đa dạng	84
3.5.2. Vốn từ Hán Việt	86
3.5.2.1. Đặc điểm phân bố từ ngữ Hán Việt	86
3.5.2.2. Dùng từ Hán Việt chính xác	90
3.5.2.3. Trân trọng tiếng mẹ đẻ, khẩu ngữ	93
3.6. Sức hấp dẫn của văn hóa	98
3.6.1. Tri thức dân gian phong phú	98
3.6.2. Tri thức bác học và từ chương uyên bác	101
3.6.3. Không kỳ thị văn hóa phương Tây	104
3.7. Tiêu kết	106
KẾT LUẬN	108
TÀI LIỆU THAM KHẢO	110

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

DPTB:	Đông Pháp thời báo
ĐT:	Đông Tây
PCVC:	Phụ chương văn chương
PNTV:	Phụ nữ Tân Văn
PT:	Phổ thông
TC:	Thần Chung
TL:	Trung Lập

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Báo chí Việt Nam ở giai đoạn đầu (những năm 20, 30 của thế kỷ trước) là giai đoạn Đông Tây đụng độ, tân cựu giao tranh, giai đoạn tư tưởng là văn hóa dân tộc đang cần xác định phương hướng đúng đắn để tiến lên cho kịp thời đại.

Ở giai đoạn giao thời ấy đòi hỏi phải có những người “mở đường” khai phá. Trong đó có Phan Khôi (1887 – 1959) với tư cách là tên tuổi lớn của báo chí, văn học và tư tưởng Việt Nam thế kỷ XX. Ngòi bút Phan Khôi tung hoành ngang dọc, được coi là bướng bỉnh ngang tàng nổi tiếng một thời. Ông viết mỗi năm hàng trăm bài báo, bút chiến, khảo luận thể hiện một cá tính, một phong cách khác thường. Nói tới báo chí Việt Nam ở giai đoạn đầu không thể không nói tới Phan Khôi.

Trong chùng mực tư liệu mà hôm nay chúng ta có được, chủ yếu do Lại Nguyên Ân sưu tầm và công bố, chỉ tính riêng từ năm 1928 đến 1932 Phan Khôi viết trên dưới 2000 bài báo lớn nhỏ. Với lượng bài báo đồ sộ như thế cùng phong cách đa dạng mà Phan Khôi đã thể hiện, người ta có thể khẳng định được vai trò “mở đường” của ông trong báo chí hiện đại đặc biệt trong phong cách nghị luận báo chí thông tấn. Nói cách khác, phong cách nghị luận trên báo chí đã được Phan Khôi thể hiện một cách rõ ràng, dứt khoát mà những người làm báo trước ông cũng như cùng thời với ông chưa làm được.

Điều làm nên sự khác biệt không thể lẫn giữa phong cách viết của Phan Khôi với các nhà báo khác là Phan Khôi đã bộc lộ ra một tư duy sắc sảo trong lập luận, phản biện bằng một cấu trúc ngôn từ hiện đại, mới mẻ. Các bài báo của ông không chỉ phản ánh được những vấn đề nóng bỏng của thời cuộc mà còn tạo ra một phong cách viết báo cách tân, đặc sắc gây được sự ảnh hưởng chú ý cho dư luận đương thời. Ông viết báo ở nhiều loại, thể và chuyên mục khác nhau từ tạp văn, phê bình văn học, bút chiến, tranh luận, khảo luận khoa học, dịch thuật, “Câu chuyện hàng ngày”, “Những điều nghe thấy”, “Văn Uyển”, “Hán Văn độc tu” ... đến những mẫu *tạp trở* “Giấy thừa, mực vụn” viết vốn chỉ để lấp đầy các trang báo thì đều luôn thú vị. Thú vị vì sự cẩn trọng của một người uyên thâm Nho học, vì tinh thần duy lý với

cách phân tích sắc sảo, vì tư tưởng duy tân mạnh mẽ, vì tinh thần phê phán thấm đầy qua từng trang viết ... Các tác phẩm của Phan Khôi đến nay vẫn còn đọng lại nhiều giá trị, nhất là trong lĩnh vực nghiên cứu lịch sử báo chí, nghiên cứu các vấn đề liên quan đến thể loại báo chí, kỹ năng viết báo và đặc biệt là khả năng khai thác ngôn từ sáng tạo theo lối của riêng ông.

Chúng tôi qua luận văn này muốn tìm hiểu một vài đặc điểm chính về nghệ thuật sáng tạo ngôn từ của Phan Khôi trên các bài báo của ông.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Về tư liệu

Ngoài các sáng tác văn học, dịch thuật tiêu biểu như: các bài thơ *Dân qua đình công* (1909), *Đưa chồng, Nhớ chồng* (1919), *Tình già* (1932); tập truyện *Trở lửa vô ra* (1939); dịch *Kinh Ky-tô* ra chữ Quốc ngữ (1926); dịch bộ tiểu thuyết *Bá tước Monte Cristo* của Alexandre Dumas (1929), bản dịch *Thù làng* (1951), *Tuyển tập tiểu thuyết Lỗ Tấn* (1955), *Tuyển tập tạp văn Lỗ Tấn* (1956) ... Cho đến nay ngoài 2 cuốn sách “Chương Dân thi thoại” (Tên lúc đầu là *Nam Âm thi thoại*) và “Việt ngữ nghiên cứu” được Nxb Đà Nẵng tái bản năm 2006 thì di sản báo chí của Phan Khôi mới chỉ được sưu tầm và công bố một phần chưa đầy đủ. Cụ thể là:

- Nhà nghiên cứu Thanh Lãng sưu tầm và giới thiệu một phần di sản báo chí của Phan Khôi trên tờ *Phụ nữ tân văn* giai đoạn 1929 – 1934, đã được in trong cuốn “13 năm tranh luận văn học 1932 – 1945” (tập 3, Nxb.Tp Hồ Chí Minh, 1995).

- Các tác phẩm báo chí của Phan Khôi do Lại Nguyên Ân sưu tầm và biên soạn:

- + *Phan Khôi: tác phẩm đăng báo 1928*, Nxb Đà Nẵng, 2003
- + *Phan Khôi: tác phẩm đăng báo 1929*, Nxb Đà Nẵng, 2005
- + *Phan Khôi: tác phẩm đăng báo 1930*, Nxb Hội Nhà văn, Hà Nội, 2006
- + *Phan Khôi: tác phẩm đăng báo 1931*, Nxb Hội Nhà văn, Hà Nội, 2006
- + *Phan Khôi: tác phẩm đăng báo 1932*, Nxb Trí thức, Hà Nội, 2009
- + *Phan Khôi viết và dịch Lỗ Tấn*, Nxb Hội Nhà văn, Hà Nội, 2006